

**YEVROPA VA OSIYO MAMLAKATLARI TAJRIBASI ASOSIDA
O‘ZBEKISTONDA MASHG‘ULOTLAR MILLIY KLASSIFIKATORINI
ISHLAB CHIQISH**

NARZULLAYEV SHOHRUX NURALI O‘G‘LI

*Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti bosh mutaxassisi, PhD,
dotsent*

JALILOV ABDUAG‘ZAM ABDUXAKIM O‘G‘LI

Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti yetakchi mutaxassisi

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada Yevropa va Osiyo davlatlarining kasbiy mashg‘ulotlarni tasniflash bo‘yicha ilg‘or tajribalari tahlil qilinadi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida mehnat bozorining ehtiyojlari, iqtisodiy rivojlanish strategiyasi va xalqaro standartlarga mos ravishda mashg‘ulotlar milliy klassifikatorini ishlab chiqish zaruriyati asoslab beriladi. Mazkur tadqiqot doirasida xorijiy modellarning afzalliklari va ularni milliy kontekstda qo‘llash imkoniyatlari o‘rganiladi hamda O‘zbekiston sharoitida zamonaviy, tizimli va barqaror klassifikator yaratish bo‘yicha takliflar ilgari suriladi.*

Kalit so‘zlar: *milliy klassifikator, kasbiy mashg‘ulotlar, xalqaro tajriba, mehnat bozori, Yevropa modeli, Osiyo tajribasi, tasniflash tizimi, iqtisodiy ehtiyojlar, mehnat migratsiyasi*

KIRISH

Bugungi globalashuv jarayonida mamlakatlar o‘rtasidagi iqtisodiy va mehnat munosabatlari jadallik bilan rivojlanib bormoqda. Shu sababli, har bir davlatda kasb va mashg‘ulotlarning yagona tizimda tartibga solinishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, Yevropa va Osiyo mamlakatlari mehnat bozorining o‘ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda kasbiy mashg‘ulotlarni tasniflash va tartibga solish bo‘yicha ilg‘or klassifikatsiya tizimlarini ishlab chiqqan.

O‘zbekiston Respublikasida esa iqtisodiy islohotlar chuqurlashgani sari mehnat bozori tarkibini yangicha yondashuvlar asosida tahlil qilish, mavjud mashg‘ulotlarni to‘g‘ri tasniflash va xalqaro standartlarga mos milliy klassifikatorni ishlab chiqish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Ushbu kirish doirasida Yevropa Ittifoqi davlatlari va rivojlangan Osiyo mamlakatlarining kasb va mashg‘ulotlar bo‘yicha mavjud tizimlari o‘rganiladi, ularning afzalliklari aniqlanadi hamda milliy model yaratish uchun nazariy va amaliy asoslar ishlab chiqiladi.

ASOSIY QISM

Yevropa mamlakatlarida mashg‘ulotlar klassifikatori mehnat bozorining real ehtiyojlariga bog‘liq holda muntazam yangilanadi. Masalan, Germaniyada raqamli texnologiyalar bilan bog‘liq yangi kasblar paydo bo‘lishi bilan klassifikatorga shu sohalar kiritiladi va malaka darajalari aniq belgilanadi. O‘zbekiston uchun ham shunga o‘xshash tizimni yaratish zarur. Bunda har bir kasbga mos kompetensiyalar, kerakli bilim va ko‘nikmalar aniq ko‘rsatilishi lozim.

Osiyo mamlakatlarida, ayniqsa Janubiy Koreya va Singapurda, klassifikatorlar nafaqat ta‘lim tizimi bilan bog‘langan, balki ishlab chiqarish korxonalari bilan ham integratsiyalashgan. Ular kasbiy mashg‘ulotlarni sektorlar bo‘yicha ajratib, har bir sohaning ehtiyojiga qarab tavsif beradilar. Shu asosda O‘zbekistonda ham klassifikatorni iqtisodiyotning strategik tarmoqlari bilan uyg‘unlashtirish kerak bo‘ladi.

Amaliy jihatdan, O‘zbekistonda kasb-hunar maktablari, kollejlar va texnikumlarda qo‘llanilayotgan ta‘lim dasturlarini klassifikator bilan bog‘lash mumkin. Bu orqali o‘quv dasturlari real mehnat bozori bilan uyg‘unlashadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida interaktiv onlayn klassifikator platformasini ishlab chiqish foydali bo‘ladi. Bu platformada foydalanuvchilar o‘z sohalariga mos mashg‘ulotlar haqida ma‘lumot olishi, kerakli malaka va tajriba talablarini ko‘rish mumkin.

Mahalliy mehnat bozoridagi tendensiyalarni tahlil qilish, masalan, qaysi sohalarda ishchi kuchi ko‘proq talab qilinayotganini aniqlash, klassifikatorning

tuzilmasini belgilashda asosiy amaliy yo‘nalish bo‘lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, xorijiy tajribani o‘rganish va uni milliy xususiyatlarga mos holda moslashtirish muhimdir.

Masalan, Germaniyada “Dual Education” tizimi orqali o‘quvchilar nazariy bilim bilan birga ishlab chiqarishda amaliyot o‘tashadi. Bu tizim klassifikator asosida moslashtirilgan bo‘lib, har bir kasb uchun qanday amaliy tajriba kerakligi aniq ko‘rsatiladi.

Masalan, Janubiy Koreyada IT va robototexnika sohasida paydo bo‘layotgan yangi mashg‘ulotlar har chorakda yangilanadigan elektron klassifikator bazasiga kiritiladi. Shu tarzda, mamlakat mehnat bozori zamonaviy sohalarga moslab qayta shakllanadi.

Masalan, Singapurda mashg‘ulotlar klassifikatori ta‘lim va biznes tizimi bilan integratsiyalashgan bo‘lib, kompaniyalar o‘zlariga kerakli malakalarga ega xodimlarni aynan shu tizim orqali topishadi. Shuningdek, o‘quv dasturlari shu asosda ishlab chiqiladi.

Masalan, O‘zbekistonda avtomatika va energetika sohalariga ixtisoslashgan texnikumlarda har bir yo‘nalish uchun yetarli malakani ifodalovchi klassifikatsiya mezonlari ishlab chiqilishi mumkin. Bu nafaqat o‘quv dasturlarini optimallashtiradi, balki bitiruvchilarning ishga joylashish imkoniyatlarini oshiradi.

Masalan, respublikadagi hududiy ixtisoslashuvga qarab, Surxondaryo viloyatida agronomiya, Andijonda yengil sanoat, Navoiyda konchilik sohalari uchun mos klassifikator bloklari yaratilishi mumkin. Bu mahalliy ehtiyojlarga mos tizim yaratishga xizmat qiladi.

Masalan, klassifikator tizimiga “raqamli agronom”, “elektron texnolog mutaxassisi” kabi yangi kasblarni kiritish orqali zamonaviy bozor talablariga moslashish mumkin. Bu orqali yoshlarga motivatsiya berish va ularni raqamli kasblarga yo‘naltirish osonlashadi.

Masalan, onlayn platforma shaklida ishlab chiqilgan interaktiv klassifikator orqali foydalanuvchi o‘z sohasi, yoshi, qiziqishi yoki ma‘lumoti

bo'yicha mos kasblarni topa oladi. Har bir mashg'ulot haqida video, tavsif, kerakli malaka va kurslar keltiriladi.

Masalan, IT Park, Yoshlar texnoparki yoki boshqa startap inkubatorlar bilan hamkorlikda yangi mashg'ulotlar klassifikatorining beta versiyasini tajriba tariqasida sinab ko'rish mumkin. Bu orqali real tahlillar asosida u takomillashtiriladi.

Masalan, kasbiy ko'nikmalarni baholash markazlari orqali fuqarolarni qayta tayyorlash kurslari tashkil etilib, klassifikatorda belgilangan standartlarga mos malakali ishchilar tayyorlanadi.

Yevropa va Osiyo mamlakatlari tajribasining O'zbekistondagi holat bilan taqqoslamasi

Mamlakat / Hududiy tajriba	Amaliy yondashuv (xorijda)	O'zbekistonda qo'llash mumkin bo'lgan yo'nalish / misol
Germaniya	Dual Education tizimi orqali o'quvchilar haftaning bir qismini ish joyida, bir qismini o'quv markazida o'taydi.	Kasb-hunar maktablarida korxonalar bilan shartnomali amaliyotlarni joriy qilish. Masalan, avtomobilsozlik texnikumida GM Uzbekistan bilan hamkorlik.
Janubiy Koreya	IT, robototexnika va sun'iy intellekt sohalarida doimiy yangilanadigan elektron klassifikator.	IT Park va universitetlar bilan hamkorlikda "raqamli mutaxassislar" uchun alohida klassifikatsiya bloklari yaratish.
Singapur	Kasb klassifikatori ta'lim va ish beruvchilar bilan bog'langan yagona platforma.	O'zbekiston Mehnat vazirligi va Xalq ta'limi vazirligi tomonidan umumiy platforma yaratish (masalan, ish.uz portali asosida integratsiya).

Mamlakat / Hududiy tajriba	Amaliy yondashuv (xorijda)	O'zbekistonda qo'llash mumkin bo'lgan yo'nalish / misol
Yaponiya	Hududlar bo'yicha kasbiy ixtisoslashuv – har bir viloyatga mos kasblar.	Surxondaryoda agrar yo'nalish, Farg'onada yog'-moy, Navoiyda konchilik va kimyo yo'nalishlarida mahalliy klassifikatsiyalar.
Finlyandiya	O'quvchilar o'z qiziqishlariga mos mashg'ulotlarni tanlaydi va individual o'quv yo'nalishi yaratiladi.	Professional yo'naltiruvchi testlar orqali o'quvchilarning qiziqishiga mos kasb tanlash imkonini beruvchi onlayn xizmatlar yaratish.
Xitoy	Klassifikator va mehnat bozori sun'iy intellekt orqali avtomatik tahlil qilinadi.	"Smart-classifier" platformasi yaratish: talab eng ko'p bo'lgan kasblarni tahlil qiluvchi elektron tizim.
O'zbekiston (joriy holat)	An'anaviy kasb ro'yxatlari, aksariyati umumlashtirilgan, zamonaviy kasblar yetarli aks etmagan.	Yangi kasblarni tanitish, xalqaro standartlarga mos kasbiy tasnifni ishlab chiqish va uni qonuniylashtirish zarur.

XULOSA

Yevropa va Osiyo mamlakatlarining kasbiy mashg'ulotlarni tasniflash borasidagi tajribalari shuni ko'rsatadiki, samarali klassifikator tizimi mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va mehnat bozorining raqobatbardoshligida muhim o'rin tutadi. O'zbekiston sharoitida ham bu yo'nalishda tizimli, bosqichma-bosqich va ilmiy yondashuv asosida ish olib borilishi zarur.

Milliy klassifikatorni ishlab chiqishda xorijiy modellarning eng yaxshi jihatlarini milliy kontekstga moslashtirish, zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish va sektorlararo hamkorlikni yo'lga qo'yish asosiy tamoyil bo'lishi lozim. Bu esa

nafaqat mehnat bozori ehtiyojlariga javob beradi, balki o'quvchilar va yoshlarning aniq va maqsadli kasb tanlashi uchun ham qulay muhit yaratadi.

Shuningdek, klassifikator tizimini interaktiv, raqamli va doimiy yangilanib boradigan shaklda tashkil etish orqali zamonaviy kasblarni targ'ib qilish, yoshlar bandligini ta'minlash va malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiluvchi innovatsion platforma yaratilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. Kasb va malakalar milliy tizimini joriy etish bo'yicha uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2021.
3. Madrahimov N.M. Zamonaviy kasb-hunar ta'limi: muammo va yechimlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Rasulov B., Tursunova S. Ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti, 2020.
5. Hasanov S.H. Kasb va mashg'ulotlar tasnifi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Mehnat, 2022.